

TURINYS

Įžanga	6
REMBRANTAS – PIEŠĖJAS, TAPYTOJAS, OFORTO MEISTRAS	8
TAPYTOJO GYVENIMAS	10
TRIUMFAI IR TRAGEDIJOS	56
ALBUMAS	98
1620–1630 METAI	100
1631–1648 METAI	116
1649–1669 METAI	196
Rodyklė	252

TRIUMFAI IR TRAGEDIJOS

1639 metais Rembrantas įsikėlė į įspūdingą namą Amsterdame. Čia jo žmona Saskija pagimdė sūnų Titą. Tai buvo vienintelis poros vaikas, išgyvenęs kūdikystę. Rembrantas galėjo sau leisti gana prabangų gyvenimą ir dėl partnerio Hendriko Eilenburgo prekybos išmanymo (jis padėjo pritraukti turtingų užsakovų), ir dėl sklandžiai veikiančių savo dirbtuvių, kuriose sukosi nemažai pameistrių, padėjėjų ir mokinių. Vis dėlto 1642 metais mirus Saskijai sėkmė nuo Rembranto nusigrėžė. Užmezgęs naujus santykius su Hendrikje Stofels, tapusia jo sugyventine ir pagimdžiusia dukterį Korneliją, dailininkas galiausiai, 1656 metais, paskelbė apie savo nemokumą. Henrikjės ir sūnaus Tito padedamas dailininkas toliau tapė užsakovams. Tarp šio laikotarpio jo kūrinių yra keletas gražiausių darbų. Vis dėlto nors Europoje vis labiau populiarėjo, Amsterdame buvusi Rembranto šlovė blėso, jo užsakymus perimdavo jaunesni menininkai, kai kurie – net buvę mokiniai. Iš paskutinių Rembranto autoportretų žvelgia nepaprasto, gyvenimo išvarginto, bet nesužlugdyto žmogaus akys.

*Aukščiau: Nakties sargyba (fragmentas), apie 1642 m., aliejiniai dažai, drobė.
Kairėje: Žiemos peizažas, 1646 m., aliejiniai dažai, lenta.*

REMBRANTO DIRBTUVĖS

Pirmasis Rembranto mokinys Gerardas Dau, iš meistro išmokęs šviesotamsos subtilybių, dar Leidene sukūrė nuostabų dailininko motinos portretą. Rembrantas priimdavo į savo dirbtuves pameistrių bei pagalbininkų ir skatino juos tapyti tokia pat maniera, kaip ir jis.

Kai kurie Rembranto pagalbininkai paminėti Arnoldo Haubrakeno trijų tomų veikle apie olandų menininkų gyvenimą (1718–1721). Mums žinomi garsiausi dailininko mokiniai, pavyzdžiui, Leidene gimęs Gerardas Dau, Govartas Flinkas (Govaert Flinck, 1615–1660), 1633 metais priimtas į Rembranto dirbtuves pameistrių kaip jau mokytas dailininkas, ir Ferdinandas Bolis (Ferdinand Bol, 1616–1680), čia dirbęs 1636–1637 metais. Dar vienas garsus Rembranto mokinys buvo Karelis Fabricijus (Carel Fabritius); jis mirė jaunas, išliko nedaugelis jo kūrinių. Pameistrių Rembrantas turėjo iki XVII amžiaus septintojo dešimtmečio; jie

sudaro įspūdingai ilgą profesionalių dailininkų sąrašą.

VARDINIS GARSŲ DAILININKŲ SĄRAŠAS

Net ir paskutiniuosiuose gyvenimo metais Rembrantas turėjo pameistrių – yra žinoma, kad jo dirbtuvėse 1661–1663 metais mokiniu buvo Arentas de Gelderis (Arent de Gelder, 1645–1727). Pagal tapybos manierą ar tiesiog pagal pavardes nustatyta, kad Rembrantas turėjo daugiau negu 50 pameistrių, padieniu amatininkų ir pagalbininkų. Tie, kurių pavardžių nepavyko nustatyti, vadinami Rembranto sekėjais. Vieno iš mokinių Konstanteino Danielio van Renesės (Constantijn Daniel

van Renesse, 1626–1680) piešinyje *Rembranto dirbtuvės ir mokiniai, piešiantys aktą* (apie 1650) pavaizduotos Rembranto dirbtuvės ir nemaža grupelė mokinių, piešančių apsinuoginusį pozuotoją. Amžininkų šaltiniuose teigiama, kad Rembrantas išsinuomojo sandėlį ir pritaikė jį savo dirbtuvėms, kad sutalpintų gausią savo mokinių palydą.

JOACHIMAS VON ZANDRARTAS (1606–1688)

Iš trumpos Rembranto biografijos, kurią parašė buvęs jo pagalbininkas Joachimas von Zandrartas, sužinome, kad pasiturinčios šeimos mokėdavo Rembrantui po 100 guldenų per metus, kad šis mokytų jų sūnus tapybos. Be šių pajamų, jis parduodavo mokinių paveikslus, piešinius, atspaudus ir iš jų uždirbdavo dar iki 2500 guldenų per metus. Kaip minėta, Šv. Luko gildijos taisyklėse buvo nurodyta, kad nebaigę trejų metų mokinstės „kurso“ pameistrai neturėjo teisės pardavinėti savo kūrinių. Tačiau taisyklės nedraudė to daryti dirbtuvių meistrams.

FERDINANDAS BOLIS (1616–1680)

Užaugęs Dordrechte, Ferdinandas Bolis ir tapyti išmoko čia arba Utrechte, pas tapytoją ir grafiką Abrahamą Blumartą (Abraham Bloemaert, 1566–1651). Maždaug nuo 1630 metų Bolis dirbo padėjėju Rembranto dirbtuvėse Amsterdame, o savo dirbtuves įsteigė 1642 metais. Rembranto ranka vieno Bolio piešinio kitoje pusėje užrašyta pastaba skelbia, kad parduoti šeši kūriniai už 24 guldenų ir 6 stuiverių sumą. Trys iš šių kūrinių buvę Bolio. Iki mūsų dienų išliko nedaug šio menininko kūrinių, o kai kurie veikiausiai buvo priskirti kitiems dailininkams.

Vyro ir žmonos portretas, 1654 m., Ferdinandas Bolis (1616–1680), *aliejiniai dažai, drobė*.

Dailininkas savo dirbtuvėje, XVII a., Karelis Fabricijus (1622–1654), vienas talentingiausių Rembranto mokinių.

IŠSKIRTINIS PORTRETAS

Ferdinando Bolio aliejiniams dažais ant drobės nutapytame Jochemo Hendrikso Svartenhonto (Jochem Hendricksz. Swartenhont) našlės *Elžbietos Bas portrete* (1640) atsiskleidžia, kiek daug šis dailininkas buvo išmokęs iš savo mokytojo Rembranto, ypač šviesotamsos naudojimo ir kompozicijos. Portrete našlė vaizduojama vilkinti juodo šilko sijoną ir švarką. Rankoje ji laiko nosinę; dėvi krakmolytą kepuraite su atlenkais šonais – net ir paveiklo kūrimo metu tai buvo nebemadingas galvos apdangalas. Itin kruopščiai sekant Rembranto stiliumi portretas sukurtas netrukus po to, kai Bolis atsiskyrė nuo meistro ir įkūrė savo dirbtuves. Ilgai manyta, kad paveikslą nutapė Rembrantas, tik XX a. pradžioje atlikti tyrimai parodė, jog autorius iš tikro yra Bolis. Jo tapymo manierą galima palyginti su Rembranto *Menonitų pamokslininko Kornelio Klaso Anslo ir jo žmonos Altjės Schauten portretu* (1641). Atsiskyrus nuo Rembranto, Bolio stilius keitėsi ir tai liudija 1654 metais jo nutapytas *Vyro ir žmonos portretas*, *Autoportretas* (1667), kuriame jis pavaizdavo save kaip pasiturintį biurgerį, dėvintį japonišką apsiaustą.

Rembranto motina, XVII a., *Gerardas Dau*. Tai tik vienas iš jo sukurtų Rembranto motinos atvaizdų.

Mergaitė su šuneliu rankose, XVII a. ketvirtojo dešimtmečio pabaiga, *Govartas Flinkas*, aliejiniai dažai, lenta.

Jaunuolis su goržetu ir plunksnuota kepure, XVII a. ketvirtasis dešimtmetis, *Isaakas de Žudervilis (Isaac de Jouderville)*, 1612–1645), aliejiniai dažai, lenta.

MIRTIS ŠEIMOJE

1641 metais Saskija pagimdė ketvirtą kūdikį, sūnų Titą, ir jis vienintelis iš visų poros vaikų išgyveno. Po gimdymo Saskija nusilpo ir pasiligojo. Rembrantas nupiešė kelis įtaigius šio laikotarpio žmonos portretus. 1642-aisiais, būdama vos dvidešimt devynerių, ji mirė, santuokoje su Rembrantu pragyvenusi aštuonerius metus.

Po Saskijos Eilenburg mirties Rembrantas liko našlys, o vienintelis jo sūnus Titas neteko motinos. Be to, nuo 1635 iki 1642 metų dailininkui teko išgyventi kelių artimų giminių mirtis. Vis dėlto ir šiuo laikotarpiu jis toliau dirbo, sukūrė kelis gražiausius paveikslus.

GEDĖJIMAS

1635, 1638 ir 1640 metais netekę trijų ką tik gimusių savo kūdikių, 1640-aisiais Rembrantas su Saskija išgyveno dar vieną netekties skausmą, nes mirė dailininko motina ir mylima žmonos sesuo Titija. O nė trisdešimtmečio nesulaukusios Saskijos mirtis buvo dar vienas smūgis Rembrantui. 1630–1642 metais jis sukūrė daugybę autoportretų grafikos technika, bet po žmonos mirties ėmėsi niūraus Olandijos peizažo raižybos.

KEBLUS TESTAMENTAS

Likus kelioms savaitėms iki mirties Saskija sudarė testamentą ir sūnui Titui užrašė savo turto dalį, kuri turėjo atitekti jam sulaukus pilnametystės. (Galiausiai taip ir įvyko, kai Titui suėjo dvidešimt ketveri.) Visą laiką iki tol Rembrantas turėjo teisę naudotis iš šio turto gaunamomis pajamos kaip sūnaus tėvas ir globėjas. Be to, Saskija testamentu nurodė, kad jeigu Rembrantas vestų dar kartą, jos turto dalis turi atitekti seseriai, ne Titui. Taigi, nors tokia velionės valia buvo gana keista, vis dėlto privaloma pagal įstatymus. Saskijos motyvai neaiškūs: atrodo, lyg ji būtų norėjusi užtikrinti sūnui ateitį, bet kartu ir kad pinigai liktų Eilenburgų šeimoje, nors šiuo atveju Titas galėjo jų ir negauti, jeigu Rembrantas dar kartą susituoktų. (Galime tik spėlioti, kodėl ji mėgino užbėgti už akių tokiai santuokai.) Tačiau viena aišku: tuo metu dar nebuvo jokio pagrindo įtarti, kad Rembranto sėkmė ilgai netruks ir turtai dings.

GERTJĖ DIRKS

Mirus Saskijai, Titui tebuvo devyni mėnesiai. Rembrantui teko samdyti jam auklę. Jo motina, žmona ir žmonos sesuo Titija buvo mirusios, tad nebuvo kam iš šeimos narių rūpintis berniuku. Netrukus jo aukle tapo Gertjė Dirks, trimitininko našlė. Biografas Arnoldas Haubrackenas ją apibūdina kaip „nedidukę ūkininkę

Saskijos portretas, *Johanas Andreasas Džosefas Frankė (Johann Andreas Joseph Francke, 1756–1804), pagal Rembranto Harmenso van Reino paveikslą, aliejiniai dažai, drobė.*

<...>, kuri nors žemo ūgio, tvirtai sudėta ir apkūni“. Į van Reinų namus ji pateko arba prieš pat Saskijos mirtį, arba iš

1642-IEJI. OFORTAI, SKIRTI PARDUOTI PARYŽIUJE

Tuo metu, kai namie Rembrantas kentė sielvartą, jo grafikos kūriniai tapo paklausūs Paryžiuje. Kaip matyti iš dokumentų, 1642 metų kovo 28 dieną Paryžiuje pirmą kartą buvo nupirkti Rembranto ofortai. Keturis raizinius įsigijo italų piešėjas ir grafikas, iš Florencijos kilęs Stefanus dela Bela (Stefano della Bella, 1610–1664). Teigiama, kad šis menininkas buvęs tiesiog pakerėtas Rembranto ofortų natūralizmo. Šie kūriniai turėjo didelės įtakos Stefano vėliau sukurtai raizinių serijai *Galvos su rytietiškais apdarais*. 1647 metais jis lankėsi Nyderlanduose ir Amsterdame, ypač domėjosi Rembrantu ir Nyderlandų peizažų tapybos mokykla. 1650-aisiais, grįžęs iš Paryžiaus į Florenciją, jis dirbo Medičių šeimai ir mokė piešimo jaunąjį Kozimą de Medičį (Cosimo de' Medici, 1642–1673). 1667 metais Kozimas pats atvyko į Amsterdamą aplankyti Rembranto.

Dovydas ir Jonatanas, 1642 m., aliejiniai dažai, lenta.

karto po jos. Gertjė prižiūrėjo Titą ir tvarkėsi namuose septynerius metus. Apie Rembranto ir Gertjės santykius sunku ką nors pasakyti. Istorikai spėlioja, kad tarnaitė buvo dailininko meilužė, bet istorinių duomenų apie tai išlikę mažai.

Angelas pasitraukia nuo Tobito ir jo šeimos, 1641 m., plunksna, tušas, popierius.

Serganti ir lovoje gulinti moteris, apie 1640, Rembrantas van Reinas (ar jo pameistriai), plunksna, bistras, popierius.

KAPITONAS BANINGAS KOKAS

1642 metais nutapyta didžiulė drobė *Amsterdamo civilinės sargybos kuopos, vadovaujamos kapitono Franso Baningo Koko ir leitenanto Vilemo van Reitenburgo, karininkai ir sargybiniai* laikoma vienu geriausių Rembranto paveikslų. Vėliau jis klaidingai buvo pavadintas *Nakties sargyba*, nes patamsėjo dėl ant drobės užtepto pernelyg didelio kiekio lako.

XVII a. ketvirtajame dešimtmetyje Amsterdame, greta senojo *Svych Utrecht* bokšto, valdytojų įsakymu iškilo Muškietininkų šaudykla (*Kloveniersdoelen*), naujas civilinės sargybos būstinės pastatas. Pirmajame jo aukšte susirinkimams ir pokyliams buvo numatyta didžiulė salė. Didžiosios salės erdvę planuota panaudoti oficialiems miesto sargybinių ritualams atlikti, vietos bei užsienio delegacijoms ir net karališkosios šeimos nariams priimti.

PELNINGAS UŽSAKYMAS

Siekiant papuošti naująjį pastatą, nuspręsta šešias civilinės sargybos kuopas jamžinti paveikslų serijoje. Užsakymai nutapyti šiuos didelius paveikslus buvo pateikti keliems menininkams: Govartui Flinkui, Nikolui Eliasui, Joachimui von Zandrartui, Jakobui Adriansui Bakeriui

(Jacob Adriaensz. Backer), Bartolomėjui van der Helstui (Bartholomeus van der Helst) ir Rembrantui. Pastarajam teko garbė jamžinti kapitono Franso Baningo Koko kuopą, atsakingą už pagrindinių pozicijų prie miesto vartų apsaugą. Sargybos kuopų narių portretai paprastai būdavo užsakomi prieš baigiantis jų prievolės atlikimo terminui. Tokius proginius paveikslus apmokėdavo patys sargybiniai – kiekvienas grupiniame portrete pavaizduotas miesto gynėjas už savo atvaizdą, tikėtina, sumokėdavo net iki 100 guldenų, kiti – gal kiek mažiau, mat kaina priklausydavo nuo to, kur portrete kuris stovi ar sėdi, taip pat nuo dailininko sugaišto laiko. Kiekvienas kuopos karys turėdavo pozuoti dailininkui jo dirbtuvėse, kad šis vėliau galėtų atvaizdą perkelti į grupinį portretą.

NAKTIES SARGYBA

Iš didžiulio Rembranto kūrinio *Amsterdamo civilinės sargybos kuopos, vadovaujamos kapitono Franso Baningo Koko ir leitenanto Vilemo van Reitenburgo, karininkai ir sargybiniai*, dar vadinamo *Nakties sargyba*, kompozicijos galima numanyti, kad jam įtakos turėjo ankstesnis, 1588 metais, Kornelio Ketelio (Cornelis Ketel, 1548–1616) nutapytas miesto sargybinių grupinis portretas *Kapitono Dirko Jakobso Rozenkranco ir leitenanto Pau kuopa*. Jame pavaizduota trylika Arbaletininkų civilinės sargybos kuopos karininkų natūralaus dydžio portretų. Kiekvieną karį charakterizuoja jo ginklas. Centre nutapytas kuopos

Nakties sargyba, apie 1642 m., aliejiniai dažai, drobė, Valstybinis muziejus, Amsterdamas.

KAPITONAS FRANSAS KOKAS

Užsakymas sukurti *Nakties sargybą* buvo pateiktas kapitono Franso Baningo Koko iniciatyva. Kaip tik jo šeimos albume buvo aptiktas tekstas, susijęs su akvarele, vėliau nulieta sekant aptariamuoju Rembranto paveikslu. Šiame tekste taip pat užsimenama apie sargybos būstinei skirto paveikslo eskizą. Kapitonas Kokas veikiausiai užsakė mažesnę Rembranto originalaus paveikslo kopiją *Kapitono Franso Baningo Koko kuopa (Nakties sargybą)*, kurią po 1642-ųjų nutapė olandų dailininkas Geritas Lundensas. Lundenso kopijoje matyti visas originalus paveikslas. Vėliau jis buvo sumažintas, perkėlus šį kūrinį iš civilinės sargybos būstinės į miesto rotušę. Paveikslas buvo apkarpytas iš visų keturių pusių, kad tilptų tarp dviejų kolonų.

vadas kapitonas Dirkas Jakobsas Rozenkrancas. Dešinėje jis laiko lazdą, o kita ranka rodo į žiūrovą.

ĮAMŽINTA AKIMIRKA

Rembrantas pavaizdavo draugėn susibūrusius Kapitono Koko vyrus ir pašalinius stebėtojus natūralaus dydžio. Kitiems dailininkams užsakyti šios serijos paveikslai buvo nutapyti tokio pat dydžio, tad, tikėtina, visai dailininkų grupei buvo nurodyti konkretūs matmenys, nes baigtus kūrinius reikėjo sutalpinti civilinės sargybos būstinės didžiojoje salėje ir jie nuo grindų turėjo siekti lubas. Tikėtasi, kad kiekvieno vyro portretas bus panašus į pozuotoją ir lengvai atpažįstamas. Rembrantui baigus *Nakties sargybą* paaiškėjo, kad savo asmeniniais atvaizdais ir visos kuopos grupiniu portretu nepatenkinti dauguma kuopos narių, išskyrus Koką ir Reitenburgą.

Viršuje, dešinėje: Šv. Jurgio civilinės sargybos kuopos karininkų pobūvis, 1616 m., *Fransas Halsas (1582 ar 1583–1666)*.

Centre: Šv. Jurgio civilinės sargybos kuopos karininkų ir subalternų pobūvis, 1618 m., *Fransas de Greberis (Frans de Grebber, 1573–1649)*.

Apačioje: Harlemo našlaičių prieglaudos valdytojai, 1663 m., *Janas de Brajus (Jan de Bray, apie 1626–1697)*.

PAKLAUSŪS PORTRETAI

Nutapyti asmens portretą, tarsi jamžinant jį konkrečią akimirką, Nyderlanduose buvo naujovė. Olandų dailininkų portretuose išryškėjo nauji jiems pozavusių asmenų bruožai – visų pirma intelektualumas, dievotumas ir nuosaikumas.

Pagal aptariamąjį laikotarpį vyravusią tradiciją egzistavo dvi pagrindinės portretų rūšys: skirti kabinti namuose (dažniausiai nutapyti svarbiausioms progoms, pavyzdžiui, gimimui, mirimui, sužadėtuviams ar vedyboms, paminėti), taip pat skirti eksponuoti viešumoje. Nyderlandų respublikoje oficialius portretus paprastai užsakydavo aukštuomenė arba jais siekta jamžinti įvairius viešus pasiekimus; pamažu atėjo į madą ir asmeniškai užsakomi neoficialūs portretai.

VIEŠAS OFICIALUS PORTRETAS

Iš Delfto kilęs Michilas Jansas van Mireveltas (Michiel Jansz. van Miereveld, 1567–1641) apie 1625 metus aliejiniiais dažais nutapė kelių Nyderlandų provincijų štathalterio kunigaikščio

Jakobo de Geino (apie 1596–1641) portretas, 1632 m., aliejiniai dažai, lenta.

Mauricijaus istorinį portretą, kai šis buvo Nyderlandų respublikos kariuomenės vyriausiasis vadas. Kaip pridera aukščiausio rango karininkui, kunigaikštis vaizduojamas su kariniais atributais – kardu, skydu, plunksna papuoštu šalmu ir auliniais batais su pentiniais. Portrete jis dėvi paausuotus šarvus, kuriuos jam dovanojo Nyderlandų Generaliniai Luomai (parlamentas) už pergalę, iškovotą prie Nivporto 1600-aisiais. Ši istorinė asmenybė itin daug prisidėjo išvaduojant Nyderlandų respubliką iš ispanų priespaudos. Portrete štathalteris vaizduojamas su daug pasiekusio karvedžio simboliais, dailininkas ypač pabrėžė jo vertę Generaliniams Luomams ir valstybei. Tai antrasis Mirevelto nutapytas kunigaikščio Mauricijaus portretas. Pirmąjį, kuriame jamžino jį trimis ketvirčiais, dailininkas nutapė 1607 metais.

MADINGAS NEOFICIALUS PORTRETAS

Harlemo tapytojas Fransas Halsas 1622 metais nutapė turtingo pirklio Isaako Masos (Isaac Massa) ir jo žmonos Beatriksės van der Lan (Beatrix van der Laen) portretą *Sutuoktinių pora sode* pozuotojų vedybų proga. Jame itin akivaizdžiai matyti nauja neoficialių poros portretų tapybos tendencija. Tradiciškai sutuoktinių portretai, dažniausiai kamėjos, būdavo tapomi du, atskirai vaizduojantys profiliu vyrą ir žmoną; jie visada būdavo kabinami vienas greta kito, taip, kad portretuose pavaizduoti žmonės žvelgtų vienas į kitą. Moters portretas būdavo kabinamas dešinėje, vyrui iš kairės. Kairė simboliškai laikyta „silpnėsiąja puse“, tad taip savitai stengtasi pabrėžti didesnę vyro „dešinės“ vertę. Nors Halsas savo

„ŠYKŠTUOLIS“ REMBRANTAS

Per visą gyvenimą Rembrantas sukūrė nemažai portretų, ypač mėgo piešti ir tapyti autoportretus. Tačiau juokingiausia istorija susijusi su jo „portretu“, nutapytu buvusių mokinių. Šioje jo biografo Arnoldo Haubrakeno papasakotoje istorijoje atsiskleidžia nenumaldomas Rembranto godumas. Haubrakenas rašo, kad dailininko pameistriai dažnai jam krėsdavo pokštus, šaipydami iš jo gobšumo. *Trompe l'oeil* stiliumi įvairiose dirbtuvių vietose priepiešę monetų, stebėdavo, kaip jis slapčiomis mėgina jas susirinkti. „<...> kartais [mokiniai] juokais ant grindų ar kitose vietose, pro kurias jis dažniausiai praeidavo, nutapydavo pfeiningų, šilingų ar kitų smulkių monetų <...>.“ Anot Haubrakeno, Rembrantas „dažnai veltui tiesdavo ranką, norėdamas juos paimti, o tada stengdavosi neišsiduoti, kad yra sumišęs dėl šios savo klaidos“.

Nikolo Breiningo (Nicolaes Bruyningh, 1629 ar 1630–1680) portretas, 1652 m., aliejiniai dažai, drobė.

portrete taip pat laikosi šio simbolinio moters vaizdavimo vyrui iš kairės, jo kūrinys akivaizdžiai neoficialus. Užuoat pavaizdavęs sutuoktinius namuose, tradicinėmis pozomis, jis juos nutapė sode, itin laisvai vienas greta kito besijaučiančius. Šių Halso mecenatų veido išraiškos, poza ir apranga spinduliuoja pasitikėjimą savimi ir gerovę. Apskritai aptariamojo laikotarpio portretuose dažnai atsispindi naujosios Nyderlandų respublikos turtai ir pasitikėjimas. Halso portrete ant krūtinės nutapyta Masos dešinė ranka laikyta ištikimybės simboliu. Dagitai prie Masos kojų ir apie jo nuotakos Beatriksės kojas besivejančios gebenės taip pat simbolizavo ištikimybę ir amžiną meilę. Labai neįprasta ir tai, kad Halsas nutapė sutuoktinius besišypsančius – tuo metu tai buvo retenybė.

PORŲ PORTRETAI

Rembrantui itin gerai pavykdavo perteikti žmonių santykius konkrečią akimirką tapant porų portretus. Pavyzdžiui, 1633 metais aliejiniais dažais ant drobės nutapyto *Laiivų statytojo Jano Reikseno ir jo žmonos Gritos Jans portreto* veiksmas vyksta laivų statytojo namuose. Šeiminkas vaizduojamas dešinėje

Klementas de Jongė (Clement de Jonghe), 1651 m., ofortas, sausoji adata (4 koreguoti atspaudai).

Žano Pelikornės ir sūnaus Kasparo portretas, apie 1632 m., aliejiniai dažai, drobė.

rankoje laikantis skriestuvą; ant stalo matyti laivų projektų brėžiniai. Iš pradžių autorius buvo pavaizdavęs platesnę paveikslą viršutinę dalį nutapytiems asmenims virš galvos; ji sumažėjo tik apkarpius kūrinį. Iš 1800 metais Johano de Frejaus (Johannes de Frey) sukurtos oforto kopijos matome, kad Rembrantas vaizdavo daugiau erdvės kambaryje, negu dabar matyti paveiksle. Tikėtina, kad XIX a. dalis senojo meistro paveikslą tiesiog buvo pašalinta. Dabar paveiksle žiūrovo dėmesys sutelkiamas tik į jame vaizduojamą porą, o Rembranto

Žuzana van Kolen, Žano Pelikornės žmona, su dukra Ana, apie 1632 m.

portrete buvo matyti ir aplinka, išryškintas jos santykis su tapomais žmonėmis. Jis sukūrė kitos poros portretinį diptiką – *Žano Pelikornės ir jo sūnaus Kasparo* (apie 1632) ir *Zuzanos van Kolen, Žano Pelikornės žmonos, su dukra Ana* (apie 1632) portretus. Žmoną ir dukrą dailininkas pavaizdavo žvelgiančias į dešinę, o tėvą ir sūnų – į kairę. Be to, kūrė diptikus, kuriuos sudaro poros portretai, vaizduojantys asmenis po vieną, kaip antai *Nuo kėdės kylančio vyro portretas* (1633) ir jo žmonos – *Jaunos moters su vėduokle portretas* (1633).

PRESTIŽINIS UŽSAKYMAS

1652 metais jaunas didikas iš turtingos pirklių šeimos Janas Siksas (Jan Six) užsakė Rembrantui nutapyti savo portretą. Šis kūrinys laikomas vienu geriausių dailininko portretų dėl jame subtiliai perteiktų spalvų ir šviesos, taip pat realizmo.

Janas Siksas (1618–1700) gimė turtingoje audinių pirklio šeimoje. Kilmė leido jam bičiuliauti su Amsterdamo menininkų bendruomene, kolekcionuoti meno kūrinius, pačiam kurti pjeses ir poeziją, aktyviai įsitraukti į miesto gyvenimą.

SKAITANČIO DIDIKO PORTRETAS

Tikėtina, kad Rembrantas su Siksu šeima ryšius užmezgė 1641 metais, gavęs užsakymą nutapyti Jano Sikso motinos portretą. Po šio jam buvo pateikta ir daugiau užsakymų, įskaitant skaitantį Janą Siksą vaizduojantį ofortą, sukurtą 1647 metais. Jame Siksas įamžintas namų aplinkoje, atsirėmęs į palangę, nugara į šviesą. Prieš sukurdamas šį ofortą Rembrantas nupiešė parengiamųjų eskizų ir, akivaizdu, Janas Siksas tiksliai žinojo, kokį įspūdį nori, kad Rembrantas sukurtų. Kūrinyje vaizduojamas atsipalaidavęs intelektualios išvaizdos jaunuolis; ir Siksu tai patiko. Jis taip pat primygtinai prašė dailininką atiduoti jam oforto plokštę, nors tai buvo gana neįprastas prašymas (Rembrantas niekam neduodavo savo raižinių plokščių). Gali būti, kad Siksas norėjo atspausti daugiau atspaudų, o gal ir užsitikrinti, kad Rembrantas be jo žinios nedaugintų ar nekeistų šio kūrinio. Vėliau jis užsakė Rembrantui ir daugiau kūrinių. Jiedu sulygo, kad Rembrantas sukurs iliustraciją Jano Sikso pjesei „Medėja“ (1647), kurią netrukus ketino išleisti. Galbūt kaip tik šią pjesę Siksas ir skaito Rembranto sukurtame portrete.

ALBUM AMICORUM

Jano Sikso draugų būryje buvo madinga laisvalaikiu rinkti labiausiai pamėgtas literatūros kūrinių ištraukas. 1652 metais Rembrantas nupiešė dvi iliustracijas

šiam Sikso šeimos „draugų albumui“ – Minervos ir Homero. Pirmojoje buvo pavaizduota sėdinti ir skaitanti moteris, veikiausiai Jano Sikso motina, kurią Rembrantas buvo tapęs ir anksčiau. Ją supa romėnų išminties deivės mitinės Minervos simboliai. Antroji iliustracija vaizdavo aklą graikų poetą Homerą (VIII a. pr. Kr.), ant kalvos susidomėjusiems klausytojams deklamuojantį savo herojinę poeziją. Kaip teigia meno istorikai, šis Homero portretas atkartoja Rafaelio *Apolono ir Parnaso mūzų* freską (apie 1510) popiežiaus Julijaus II apartamentuose Vatikane, vadinamuose Rafaelio kambariuose (*Stanze della Segnatura*); ją Janas Siksas veikiausiai buvo matęs.

FINANSINIAI SUNKUMAI

Kitais metais Rembrantas paprašė Jano Sikso suteikti 1000 guldenų paskolą, kurią Siksas vėliau perleido kitam kreditoriui Gerbrandui Ornijai (Gerbrand Ornia). Po kurio laiko paskola buvo dar kelis kartus perleista: iš pradžių meno kūrinių prekybos tarpininkui Lodeveikui van Ludikui (Lodewijk van Ludick), buvusiam paskolos laiduotoju, o vėliau Hermanui Bekerui (Herman Becker). Rembrantui visi šie asmenys buvo pažįstami, kai kuriems jis net buvo išrašęs vekselių skoloms padengti paveikslais ir ofortais. Jau tada buvo žinoma, kad dailininkas prasiskolinęs ir jam gresia bankrotas. Veikiausiai tada Rembranto ir jo mecenato Jano Sikso santykiai ėmė vėsti, nors Rembrantas tuo metu pasiūlė tris savo paveikslus

Jano Sikso (1618–1700) portretas, 1654 m., aliejiniai dažai, drobė.

MEDĖJA

1647 metais Janas Siksas parašė ir Amsterdamo teatre *Schouwburgh* pastatė pjesę „Medėja“, kurią režisavo Rembranto draugas Jonas Vosas (Jon Vos). Kitais metais Amsterdame ši pjesė buvo išspausdinta su Sikso užsakytu ir Rembranto sukurtu dramatišku frontispisu. Oforte *Medėja* (1648), dar vadinamame *Jasono ir Glaukės vestuvėmis*, veikiausiai vaizduojamos scenoje suvaidintos pjesės dekoracijos, bet ne turinys, nes joje šių vestuvių nebuvo. Rembranto piešinio vietovės architektūra tam tikra prasme nustelbia pavaizduotas žmonių figūras, išskyrus šešėlyje, piešinio apačioje, dešinėje, besislepiančios Medėjos, rankoje laikančios durklą, kuriuo ketina nužudyti savo su buvusiu mylimuoju Jasonu susilauktus sūnus, ir užnuodytą apsiaustą – vestuvinę dovaną nuotakai, naujai Jasono mylimajai Glaukei.

Siksui, kuris buvo aistringas meno kūrinių kolekcininkas. Viename iš jų – *Saskija van Eilenburg su raudona skrybėle* (1633–1642) – buvo pavaizduota Rembranto žmona Saskija.

MECENATO PORTRETAS

Sukūręs daugybę Jano Sikso studijų, tikėtina, ne mažiau negu šešis parengiamuosius eskizus *Prie lango stovinčio ir skaitančio Jano Sikso ofortui*, Rembrantas užsakyti

Infantės Marijos Margaritos (1651–1673) portretas, 1654 m., Rembranto amžininkas ispanas Diegas Velaskesas (*Diego Velázquez, 1599–1660*), kurio portretai buvo labai paklausūs tarp Europos diduomenės.

Nuotakos Margaretos Tulp portretas, 1655 m., Govartas Flinkas, aliejiniai dažai, drobė.

Autoportretas su kepure ir auksine grandine, 1654 m., nutapytas, kai dailininkui buvo maždaug 48-eri.

portretą aliejiniais dažais nutapė gana greitai. Dailininkas nusprendė Siksą jamžinti trijų ketvirčių dydžio, žvelgiantį į žiūrovą. Nors *Jano Sikso portretas* (1654) laikomas vienu gražiausių Rembranto paveikslų, vis dėlto jame galima pajusti tam tikrą įtampą, tyrojusią tarp tapytojo ir mecenato. Siksas, regis, nekantrauja, mintimis jau kažkur kitur, toli nuo dailininko akių. Jis stovi užsilkęs apsiaustą, rankoje laiko pirštinę, tartum būtų tik trumpam užsukęs į dailininko dirbtuves prieš leisdamasis tvarkyti svarbesnių reikalų. Portretas nesulipdė byrančių mecenato ir dailininko santykių. Tai paskutinis nesutramdomojo Rembranto Siksui sukurtas kūrinys. 1656 metais savo nuotakos portretą vestuvių progai paminėti jis užsakė Govartui Flinkui.